Cuvintele discordiei

Constant prezentă în discursul public, violența este condiționată de un complex de factori interni și externi și are unde de propagare variabile în epoci, teritorii și civilizații diferite. Categorizarea unui act de limbaj, a unui comportament ori a unei acțiuni sau atitudini ca «violent(ă)» are caracter istoric și caracter normativ. Caracterul istoric al categorizării este evidențiat de tradiția recursului la violență într-o anumită societate[1], iar caracterul normativ derivă nu doar din motivele, reale sau fabricate, care generează și alimentează violența, ci și din natura socio-culturală a practicilor prin care se declanșează și se reprimă violența[2]. Observarea, descrierea și interpretarea a ceea ce indivizii și comunitățile consideră a fi violent reflectă, în esență, legăturile intime dintre gândire, limbaj și acțiune. Acest aspect atrage o sumă de interogații asupra cărora vom insista: Ce este violența de limbaj ? Care îi sunt ipostazele ? Este discursul violent un discurs pertinent ? Care sunt consecințele propagării violenței de limbaj în spațiul public ?

A răspunde la întrebarea „Ce este violența de limbaj ?" presupune fixarea unor nivele de raportare conceptuală. Pentru Paul Ricoeur (1998: 33), „*violența și limbajul se măsoară, de la un capăt la celălalt, ca două contrarii, fiecare potrivit cu întreaga extensie a celuilalt*". Coborârea din abstractul facultății umane de a comunica în concretul

---

[1] Caracterul cultural-istoric al violenței este explorat în Schmidt/Schröder 2001.

[2] O sinteză interesantă asupra practicilor de reprimare a violenței individuale și colective este realizată de Miethe/Lu 2005.

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

vorbirii reflectă convertirea libertăților din polul limbajului în constrângeri guvernate de polul violenței. Pe fondul opoziției *violență - limbaj*[3], violența de limbaj apare ca limitare a libertăților de exprimare la un anumit tip de discurs, un discurs îngustat, un discurs partizan, un discurs deturnat.

Din perspectiva acestui prim nivel de raportare conceptuală, *violență - limbaj*, decurge ipoteza că *limbajul violent este limbajul care încearcă să-și legitimeze autoritatea prin intensitate, vehemență și impetuozitate*.

Din perspectiva unui al doilea nivel de raportare conceptuală, *violență - limbă naturală*, în literatura de specialitate sunt reținute ca fundamentale două categorii de violență discursivă: 1) violența unor acte de limbaj agresive în sine, precum insulta, înjurătura sau blestemul și 2) violența reprezentată în discurs, transpusă în acte de limbaj al căror potențial agresiv rezidă în capacitatea lor de a instiga, de a demasca, de a amenința (Zafiu 2007: 218). Actele de vorbire din prima categorie reflectă dimensiunea *inerentă*, *explicită* a violenței de limbaj, cele din cea de-a doua categorie reflectă dimensiunea ei *aferentă*, *implicită*.

Manifestările inerente și aferente ale violenței în limba naturală deschid calea către observarea celui de-al treilea nivel de raportare conceptuală, *violență – act lingvistic*, din perspectiva căruia se poate evalua, urmându-l pe Coșeriu, „***potrivirea*** *cu privire la lucrurile despre care se vorbește, numind această potrivire* ***adecvare***" (Coșeriu 1994: 169). Adecvarea este esențială pentru a evalua violența discursivă, întrucât permite deosebirea a ceea ce este potrivit de ceea ce este nepotrivit, distingerea, în planul efectelor de receptare, a ceea ce convine de ceea ce nu convine, dar, mai ales, delimitarea, în funcție de circumstanțele în care se desfășoară actul de limbaj, a ceea ce este

---

[3] „*Putem continua să considerăm ca adevăr formal, deși steril, ideea că discursul și violența sunt contrariile fundamentale ale existenței umane*" (Ricoeur 1998 40).

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

oportun de ceea ce nu este oportun. Mai concret, în virtutea adecvării, violența discursivă poate fi judecată din perspectiva realizărilor *potrivit – nepotrivit*, *convenabil - inconvenabil*, *oportun – inoportun*. Dialectica acestor realizări poate forma, la rigoare, baza unei clasificări a fenomenelor de violență discursivă.

Înjurătura, prin violența ei inerentă, se potrivește cu felul de a vorbi al anumitor indivizi, convine mai ales receptorilor predispuși către vulgaritate și este oportună doar în anumite cadre socio-culturale (Andersson/Trudgill 1990: 53-66), însă același fapt de limbă nu e compatibil cu registrele culte (didactic, academic, diplomatic), nu convine urechilor delicate și nu ar trebui să își afle rostul în sferele de sus ale discursului. Mai departe, cuiva i se pare potrivit să insulte, și, uneori, așa cum se întâmplă în cazul anumitor tipuri de dueluri verbale (de tipul *flyting*[4] sau *ritual insults*[5]), insulta este și convenabilă și oportună, dar, alteori, se dovedește, judecând după efectele produse, că violența nu e nici convenabilă, nici oportună. Altcuiva îi pare convenabilă apropierea de trivialitate și obscenitate, dar, de fapt, cadrul nu e nici potrivit, nici oportun (Jay 1992: 195-234), iar individul devine pasibil de sancțiuni.

Violența aferentă unor acte de limbaj precum instigarea poate fi, de asemenea, interpretată din perspectiva realizărilor *potrivit – nepotrivit*, *convenabil - inconvenabil*, *oportun – inoportun*. Ceea ce lucrătorului îndemnat să înceteze lucrul și să protesteze vehement i se pare potrivit, convenabil și oportun, patronului îi apare ca instigare nepotrivită, inconvenabilă și inoportună.

Exemplele sugerează că în categorizarea fenomenelor de violență trebuie ținut cont de *relativitatea* lor. Cineva sau ceva este considerat violent numai prin prisma raportării la altcineva sau altceva,

---

[4] Termenul denumește concursurile de insulte și înjurături la care luau parte reprezentanții nobilimii, mai cu seamă ai aristocrației scoțiene, în perioada de început a Renașterii. Pentru detalii, vezi Hughes 2006: 173 - 177.

[5] Labov 1972: 297-353.

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

considerate altcumva și din perspective diverse: temporală, geografică, socio-culturală[6] ș.a. În virtutea relativității care guvernează judecățile asupra violenței de limbaj, o cercetare realizată cu mijloacele retoricii, pragmaticii și stilisticii nu are decât de câștigat.

Înscrisă în *perspectivă retorică*, conjuncția *violență - discurs* se dezvoltă mai cu seamă prin *patos*[7]. Răscolirea pasiunilor are mare forță discursivă. Quintilian demonstrează că în discursul animat de patos nu faptele interesează, ci abilitatea oratorului de a le înfățișa ca și cum ar fi luat parte la săvârșirea lor: „*Numai focul dă naștere incendiului; numai lichidul umezește; nici o substanță nu dă alteia culoarea pe care nu o are ea însăși. Așadar, trebuie, (...) să fim emoționați noi înșine înainte de a încerca să emoționăm pe alții*" (Quintilian 1974/II: 154). Oratorul care știe să creeze rezonanța emoțională cu auditoriul trebuie să fie înzestrat cu imaginație, cu darul de a ilustra și cu priceperea de a reliefa. Răscolirea pasiunilor poate eșua, dacă actorul discursiv nu reușește să atingă starea pe care dorește să o transmită: „*Căci numai imitând jalea, mânia, indignarea putem deveni chiar ridicoli, dacă vom potrivi bine numai cuvintele și fizionomia, nu și sufletul*" (Quintilian 1974/II: 153).

Susținând că *discursul violent este un discurs de tip patetic*, urmăm distincția trasată de Quintilian între *patos* și *etos*. *Patosul* se dezvăluie prin stări afective violente, *etosul*, prin stări calme și ordonate. „*În prima specie*", notează Quintilian, „*pornirile sînt vehemente; în a doua domoale; primele poruncesc, acestea din urmă conving; unele au o*

---

[6] O cercetare interesantă și bogată asupra atitudinilor față de tipurile stigmatizate de uz lingvistic, sprijinită pe teza că reacțiile față de anumite fenomene lingvistice depind de anumite practici și modele culturale, este realizată de Battistella 2005. Un alt cercetător, Mc Ennery 2006, examinează efectele culturale ale politicilor de cenzură care au determinat, în societatea britanică, atitudinile moderne față de limbajul vulgar și fixează ca moment de referință răscrucea dintre veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea, perioadă în care discursul purist a devenit un discurs al puterii.

[7] „*Patosul constă, aproape în întregime, din mânie, ură, teamă, antipatie, milă*" (Quintilian 1974/II: 151).

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

eficacitate mai mare în a provoca o emoție puternică, celelalte pentru a naște bunăvoință" (Quintilian 1974/II: 148). Se pot, în consecință, deosebi două categorii de discurs patetic: a) discursul în care patosul este *autentic* și b) discursul în care patosul este *gratuit*, *parazitar*.

Considerată din *unghiul pragmaticii*, violența discursivă trebuie corelată cu principiile pragmatice ale comunicării, cooperarea[8], politețea[9] și pertinența[10]. Violența discursivă are, principial vorbind, natură uzurpatoare. Cele mai importante mize ale violenței de limbaj sunt denaturarea, defavorizarea sau pulverizarea altor tipuri de discurs, prin discreditare, destabilizare sau dislocare, în favoarea legitimării propriului tipar. Maximele principiului cooperării, cantitatea[11], calitatea[12], relația[13] și maniera[14] sunt tensionate în grade diferite, pentru a se încerca legitimarea violenței. Contorsiunile cele mai evidente le

---

[8] Grice în Cole/Morgan 1975: 41-58.

[9] Din multitudinea de studii privind politețea, evidențiem doar următoarele lucrări de referință: Brown/Levinson 2004, Culpeper 2011 și Leech 1983.

[10] Principiul a fost teoretizat de Sperber/Wilson 1995.

[11] Prin maxima cantității, Grice (1975: 45) conceptualizează dezideratul echilibrului informativ: „*Oferă numai informația care ți se cere*".

[12] Prin maxima calității, Grice (1975: 46) se raportează la idealul de a spune numai adevărul: „*Rostește adevărul*".

[13] Prin maxima relației, Grice (1975: 46) problematizează relevența intervențiilor discursive: „*Fii pertinent*". Mai apoi, Sperber/Wilson 1995 demonstrează că această maximă poate fi ridicată la rang de principiu. În accepția celor doi cercetători, pertinența are o dimensiune cognitivă și o dimensiune comunicativă. În rezumat, un enunț este pertinent dacă generează un efect cognitiv pozitiv, adică dacă produce schimbări în universul de cunoaștere al receptorului. Pertinența este direct proporțională cu efectul cognitiv dezvoltat și invers proporțională cu efortul de înțelegere depus de receptor. Mai simplu spus, un enunț are pertinență scăzută dacă cineva depune efort mare de înțelegere dar efectul cognitiv pozitiv al procesului de înțelegere este mic.

[14] În maxima manierei sunt cuprinse mai multe deziderate ale intervențiilor discursive: „*Evită obscuritatea și ambiguitatea, exprimă-te concis și clar*" (Grice 1975: 46).

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

suferă maximele calității și manierei. În cazurile extreme de violență discursivă, sub presiunea separărilor maniheiste, dezideratul calitativ al adevărului este restrâns la „*adevărul meu*/nostru" care contrastează inevitabil cu „*vorbele* (*mincinoase*) *ale celuilalt*/*celorlalți*" iar idealul clarității, coerenței și conciziei este aservit unei transformări majore de rol: actorul discursiv se erijează în acuzator, fie în ipostază *activă*, de agent al acuzării, fie în ipostază *reactivă*, de victimă devenită acuzator.

Violența discursivă nu promovează cooperarea cu, ci descompunerea modelelor și practicilor discursive concurente, pe care, într-un fel sau altul, le situează sub semnul eșecului ori le neagă. De aceea trebuie luată în considerare și chestiunea (im)politeții.

Conform modelului socio-pragmatic propus de Leech 1983, maximele principiului politeții (*tactul*, *generozitatea*, *modestia*, *aprobarea*, *acordul* și *simpatia*) sunt descrise în limitele unei scale dezvoltate pe baza raportului *cost-beneficiu*[15]. Un act de limbaj poate fi evaluat drept mai mult sau mai puțin politicos, în funcție de costurile și beneficiile resimțite de participanții la conversație („sinele" și „celălalt"). Dacă beneficiile celuilalt cresc concomitent cu scăderea costurilor, politețea interacțiunii verbale crește. Dacă scad beneficiile celuilalt, crescându-i, în schimb, costurile, politețea interacțiunii verbale descrește.

Includerea violenței de limbaj în limitele raportului valorificat de Leech arată că proferarea de injurii devalorizează dramatic beneficiile interlocutorului, concomitent cu multiplicarea costurilor acestuia. În asemenea cazuri mai poate fi vorba de politețe ? Studiile asupra mai

---

[15] Maxima *tactului* presupune micșorarea costurilor discursive ale interlocutorului, concomitent cu mărirea beneficiilor acestuia. Maxima *generozității* implică creșterea costurilor și scăderea beneficiilor sinelui. Maxima *modestiei* implică minimalizarea elogioasă a sinelui în favoarea creditării elogioase a celuilalt. Maxima acordului și maxima simpatiei sunt maxime ale reciprocității. Maxima *acordului* se întemeiază pe diminuarea dezacordului între interlocutori, iar maxima *simpatiei* presupune reducerea antipatiei între actanți (Leech 1983: 104-151).

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

multor specii de discurs conflictual au arătat că acestea își dezvoltă identitatea prin suspendarea maximelor politeții[16]. Manifestările discursive ale violenței sau, mai precis, strategiile menite să submineze, prin vehemență, tactul, să creeze impresia falsă de toleranță și modestie, să îngreuneze negocierea unui acord comunicativ între participanții implicați într-o anume interacțiune verbală sau să sporească rivalitatea, neîncrederea, tensiunile și dușmănia dintre actorii discursivi oferă prilejul de a comenta că cine practică violența discursivă este nu doar nepoliticos, ci și iresponsabil și periculos.

Deosebind, în planul discursului, *conflictul* de *violență*, prin prisma faptului că violența discursivă are natură conflictuală, însă discursul conflictual nu este numaidecât un discurs al violenței, se poate aprecia că unele specii de discurs violent poartă numai aparența mărcilor politeții, dar, în esență, sunt investite cu forța impoliteții. Această deghizare confirmă validitatea deosebirii între actele de limbaj inerent agresive, al căror potențial violent se manifestă *direct*, și actele de limbaj în care violența este reprezentată și al căror potențial ofensator se dezvoltă în chip *indirect*, *mascat*.

Este violența discursivă pertinentă ? La această întrebare delicată nu se poate oferi, deocamdată, un răspuns clar. Impolitețea, arată Culpeper (2011: 3), este un domeniu de cercetare interdisciplinar care poate fi abordat cu mijloacele mai multor științe social-umane (istorie, psihologie, sociologie, drept, politologie, lingvistică etc.). Și cercetarea violenței se situează în arealul comun al aceloraşi discipline, iar o sinteză transdisciplinară nu se află încă la dispoziția specialiștilor. Cuvântul de ordine care se potrivește cel mai bine încercărilor de

[16] Un inventar al speciilor de discurs în care impolitețea ocupă locul central este realizat de Culpeper/Bousfield/Wichmann 2003: 1545-1579. Amintim, cu titlu de exemplificare, interacțiunile verbale din timpul antrenamentelor militare, unele specii de discurs parlamentar, unele forme de talk-show etc. Pentru analiza succintă a impoliteții în discursul militar și în cel literar poate fi consultat studiul lui Culpeper 1996: 349-367.

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

evaluare a agresivității, în general, și a violenței de limbaj, în particular, este prudența. Multitudinea de factori implicați face foarte dificilă o judecare fără echivoc a pertinenței actelor de violență verbală și nu numai. În consecință, certitudinile prezentului nu permit formularea de concluzii categorice. Este cert că violența de limbaj are caracter intențional, în sensul că este orientată spre atingerea unor scopuri mai mult sau mai puțin legitime. La fel de cert este că violența de limbaj are caracter performativ, adică tinde să schimbe, și, adesea, chiar transformă orizontul de cunoaștere, de limbaj și de acțiune al ființelor umane. În fond, singura mărturie mai solidă pe care o avem despre pertinența violenței este aceea că societatea depune eforturi consistente pentru limitarea proliferării fenomenelor de violență, prin îngrădirea și reprimarea, uneori violentă, a actelor violente.

Identificat încă din Antichitate, izvorul afectiv al violenței de limbaj poate fi studiat cu *mijloacele stilisticii*. Încă de la Aristotel (2004: 189) a rămas validă observația că stările afective influențează judecata asupra unui fenomen sau altul. Transpusă discursiv, emoția, reală sau simulată, este generatoare de expresivitate. Mai mult decât atât, limba pune la dispoziția vorbitorilor un inventar variat de unități apte să concretizeze, în planul vorbirii, universul emoțiilor. Nu doar emoția este responsabilă pentru generarea unor fenomene de violență de limbaj. Fantezia, al doilea mare izvor al faptelor de stil ocupă, de asemenea, o poziție centrală în potențarea expresivității verbale. Quintilian (1974/II: 154-155) prezintă în chip strălucit solidaritatea între emoții și fantezie. Dacă nu este ingenuă, o stare afectivă poate fi, grației fanteziei, re-produsă. Ca „*hoinăreală a spiritului*", fantezia reflectă unitatea dintre dimensiunea cognitivă a ființei umane și dimensiunea ei afectivă.

În analiza faptelor de violență discursivă este, prin urmare, necesară fructificarea distincțiilor trasate de Irimia (1999: 57) între *mărcile stilistice implicite*, embleme expresive constituite prin tradiție, (re)cunoscute și folosite ca atare de vorbitori și *mărcile stilistice explicite*, embleme expresive create prin forța personalității discursive a

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

emițătorului. Valorificarea acestei opoziții între mărci ne permite să afirmăm 1) că unele din actele de limbaj agresive în sine sunt purtătoare de expresivitate implicită, fiind, prin tradiția uzului, fixate în conștiința maselor de vorbitori, și 2) că unele acte de limbaj în care violența este reprezentată discursiv sunt mai degrabă purtătoare de expresivitate explicită, întrucât acestea sunt creații individuale ale vorbitorilor, nu bunuri lingvistice ale comunității. Prin exemplificare, înjurăturile, blestemele, termenii și expresiile vulgare se înscriu în categoria unităților cu expresivitate implicită, în timp ce instigarea se poate dezvolta ca act de limbaj indirect, purtător de expresivitate explicită.

Pe de altă parte, valorile stilistice prin care este marcată expresivitatea unui discurs deschid drumul spre o clasificare funcțională; există mărci de *identitate* (de identificare), definite ca ansamblu de trăsături expresive prin care se asigură identitatea stilistică a discursului și mărci *descriptive* (de caracterizare), înțelese ca serii de proprietăți expresive care contribuie la scoaterea în relief a unui profil stilistic discursiv (Irimia 1999: 63-75). Între mărcile de identitate ale violenței de limbaj includem recursul la cuvinte injurioase, întrucât ele se numără printre resursele lingvistice tipice ale agresivității, dar arhitectura expresivă denigratoare concepută de creatorul unui discurs poate fi dezvoltată atât prin folosirea resurselor lingvistice ale violenței cât și prin întrebuințarea altor categorii de resurse lingvistice și extralingvistice, fiind, în consecință, nu atât o reflectare a identității stilistice a discursului, cât o reliefare a unei atitudini stilistice (Vianu 1968: 35-40).

Violența și politica sunt realități învecinate și înlănțuite. Violența de acțiune și de limbaj sunt în parte generate de dinamica internă a grupurilor de indivizi și a nevoilor acestora (Chilton 2004: 128), iar grupările, partidele și organizațiile politice nu fac excepție de la regula respectivă. De fapt, natura practicilor de violență tolerate de politic variază în acord cu parametrii majori ai oricărui fenomen cultural omenesc: timp, spațiu, organizare socială, istorie, mentalitate ș.a. Ca și în cazul fenomenelor religioase edificate pe fundamentele violenței, practicile violente aflate sub patronajul sau în proximitatea vieții

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

politice tind să devină ritualizate, prin dobândirea de valori simbolice. O paradă militară nu este atât o defilare cu soldați costumați impecabil, cât și un modalitate ritualică eficientă de a propaga atributele violenței: energie, forță, putere, superioritate. Regimurile totalitare valorifică plenar astfel de configurații simbolice. În orice regim totalitar, violența este mai mult decât o armă, ea devine însăși substanța prin care se legitimează, se impune și se întreține autoritatea ideologicului (Geyer/Fitzpatrick 2009), putându-se vorbi de violență *structurată, instituționalizată și dirijată*.

În sistemele pluripartite, violența are doar caracter potențial, relația între violență și politic nemaifiind de contopire, ca în cazul totalitarismului, ci de reciprocitate: violența animă politicul iar politicul tolerează practicarea violenței în limite variabile de la caz la caz. Acest fapt derivă, așa cum demonstrează studiile de tip cognitiv, din însăși modul de a concepe natura și funcțiile politicului. În discursul politic din S.U.A., observă Kövecses (2010: 68, 122-123), una din metaforele conceptuale de largă circulație este POLITICS IS WAR. Domeniul-țintă, al vieții politice, este structurat metaforic în termenii unui domeniu-sursă, războiul. Formațiunile politice sunt conceptualizate ca grupări militare, șefii de partide ca lideri militari, membrii ca soldați, dezbaterile politice ca bătălii, ideile ca arme, succesele și eșecurile politice ca victorii și înfrângeri. Acest tip de conceptualizare funcționează și în discursul politic românesc. Interogarea arhivei electronice a dezbaterilor din Parlamentul României (disponibilă la adresa www.cdep.ro), atestă recurența în intervențiile discursive ale membrilor partidelor parlamentare a unor termeni și enunțuri prin care se evidențiază forța și pertinența metaforei conceptuale POLITICA E O BĂTĂLIE: a) confruntarea propriu-zisă: *luptă*, *bătălie*, *război*[17]; b) armele: *arme*, *a*

[17] „*Trebuie stabilit cu promptitudine și seriozitate prioritățile țării noastre, mai exact tranșarea unei probleme care ne definește inacțiunea politică. Europa sau* ***războiul dintre noi***?" (Călin Potor, PNL, Ședința Camerei Deputaților, 8 februarie 2011).

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

bombarda[18]; c) trupele: *soldați*[19], d) liderii și strategia: *duel*, *aghiotanți*[20] etc. O astfel de schematizare sugerează că discursul politic se hrănește cu resursele metaforice ale imaginarului violent.

O cercetare a resurselor lingvistice întrebuințate în discursul parlamentar românesc din ultimul deceniu evidențiază preferința pentru *actele de limbaj inerent agresive*, *cu expresivitate implicită și potențial violent direct*, ceea ce demonstrează că violența de limbaj este conștientizată[21], dar nu asumată. Se practică discursul josnic, injurios, centrat pe desființarea individului și a imaginii sale publice, printr-o paletă foarte diversă de vitrioluri verbale:

a) insultă[22] și calomnie[23]: înfățișarea fizică este ridiculizată, se

---

[18] „*Pe termen lung, proiectul de revizuire a Constituției pe care l-a promovat Traian Băsescu urma să constituie* (...) ***o armă electorală puternică*** *prin care PDL și președintele urmau să atace opoziția cu teme (evident false) precum „PNL și PSD ignoră voința poporului*" (...) ***Bombardarea*** *zilnică a populației cu astfel de teme ar fi dus până la urmă la „convingerea" unor nehotărâți*" (Gigel-Sorinel Știrbu, PNL, Ședința Camerei Deputaților, 7.06.2011).

[19] „*Prin proiectul nostru, al USL, propunem diminuarea numărului de parlamentari, cu păstrarea celor două camere, alegerea parlamentarilor printr-un singur tur de scrutin și interzicerea migrației politice, care a fabricat* ***soldați-mutant în slujba puterii***" (Dorel Covaci, PSD, Ședința Camerei Deputaților, 7.06.2011).

[20] „*Ca orice* ***comandant de oști***, *Blaga și Băsescu* ***nu se duelează*** *în mod direct, ci îi lasă pe „****aghiotanți***" *să ducă greul* ***războiului***" (Dumitru Chiriță, PSD, Ședința Camerei Deputaților, 10.05.2011).

[21] Pot fi amintite, în acest sens, intervențiile unor parlamentari care condamnă violența discursului politic actual, în genere, și a discursului parlamentar, în special: Mario Ovidiu Oprea, PNL, „Puterea limbajului", Ședința Senatului, 12.02. 2007; Mircea-Gheorghe Drăghici, PSD, „Derapajele din limbajul politic contemporan", Ședința Camerei Deputaților, 6.09.2011.

[22] „*ce am fost și ce-am ajuns! De la căpeteniile neamului: Burebista, Gelu, Vlad, Ștefan sau Mihai, la* ***căpetenia de pirați, matrozul machitor și bordelist Traian - Hâc! - Băsescu***" (Laurențiu Nistor, PSD, Ședința Camerei Deputaților. 9.11.2010).

[23] „*acest* ***scopete*** *a fost minitrul CDR-ist al economiei. Ce isprăvi a făcut ? Multe,* ***el lua șpagă sub semnătură proprie*** *(...) după care, a doua zi, dispunea oprirea furnizării*

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

aduc ofense inteligenței, moravurilor și conduitei individuale, se practică umilirea membrilor familiei, se colportează aluzii jignitoare;

b) recurs la calificative peiorative[24] și imprecații[25], preferându-se adresarea directă, pe un ton superior, profund disprețuitor;

c) folosirea unor fapte de limbă aparținând registrului trivial[26];

d) instigarea la violență fizică, însoțită de aluzii licențioase[27], tehnică de atac la persoană ce mimează discursul machist, bulevardier;

e) recursul la termeni și expresii din argou, argotismele din discursul parlamentar fiind fapte de limbă din stratul argotic comun, preluate, deci, din vorbirea maselor;

f) atribuirea de porecle[28] și supranume[29], fenomen de sorginte

---

energiei electrice către Basarabia, pentru că, vezi-Doamne, frații noștri aveau o datorie (...). *Dar datoria noastră către cei de dincolo de Prut, cât valorează,* ***animalule***?" (Costache Mircea, PRM, Ședința Camerei Deputaților, 11.10.2005).

[24] „*'Absolvenți' ai înaltei școli a trădării liberale,* ***șobolanii moraliști porecliți*** *Norica Nicolai, Relu Fenechiu, Dan Radu Rușanu, Ludovic Orban, Nini Săpunaru, Radu Stroe și alții i-au întors spatele lui Călin pentru, deh, floarea de Crin cu miros de trandafir(i).*" (Alexandru Mocanu, PD-L, Ședința Senatului, 23.03.2009).

[25] „***Cu borfașii ăștia vrea matrozul dezaxat*** *să convingă țara că în doi ani și jumătate de mandat n-a putut lupta cu mafioții și cu corupții, din cauza mea, fiindcă nu l-am lăsat noi sau PRM-ul?* ***Hai sictir!***" (Costache Mircea, PRM, Ședința Camerei Deputaților, 8.05.2007).

[26] „*Drapelul României devine portocaliu cu mult negru, ziua națională a României este ziua de naștere a lui Traian Băsescu, imnul național al României este „Pușca și cureaua lată", iar limba oficială este* ***nem tudom limba română, mânca-ți-aș***!" (Vasile Popeangă, PSD, Ședința Camerei Deputaților, 7.06.2011).

[27] „*Alo! Dragi colegi, propun să punem mână de la mână și* ***să-i dăm niște ciocane*** *lui Avramescu. Dar dacă nu ne lasă Roberta*? ***Să-i dăm și ei***...?!? (...) *În concluzie,* ***să-i luăm la ciocane!***" (Adrian Solomon, Ședința Camerei Deputaților, 13.10.2009).

[28] „***Urechilă-Meleșcanu*** *le-a încercat pe toate, fiind succesiv, comunist-fesenist-aperist, iar acum liberal.*" (Petre Posea, PSD, Ședința Camerei Deputaților, 25.11.2003).

[29] „*ziua de 1 aprilie să fie declarată Zi de Sărbătoare Portocalie, iar premierul Emil Boc să fie desemnat* ***Păcăliciul Națiunii***!" (Andrei Dominic Gerea, PNL, Ședința Camerei Deputaților, 5.04.2011).

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

populară cu potențial ofensator și umoristic remarcabil, adoptat pentru a discredita și caricaturiza adversarii politici;

g) atacuri asupra numelui[30]; în cazurile extreme, deformarea antroponimică este de o violență ieșită din comun și își are originea în conștiința că schimonosirea numelui prejudiciază imaginea publică și prestigiul social al purtătorului;

h) născocirea unor efemeride lexicale peiorative, dezvoltate fie prin unirea unor constituenți divergenți, precum o bază de derivare cu potențial subversiv și un afixoid de compunere savantă: *aerofil*, *cuvântolog*[31], *furtocrație*[32], fie prin calambur: *agrognom* < *agronom*[33].

i) citarea altor acte de limbaj agresive în sine[34], mijloc de potențare a violenței de limbaj prin tehnici de „ecou".

Tehnicile violente de atac din discursul parlamentar românesc actual evidențiază, pe de o parte, principalele embleme identitare ale unui

---

[30] „*Dacă noua clasă la care lucrează de zor Preşedintele cu ciracii lui şi cu* ***intelectualii corupţi şi nevertebraţi de teapa lui Pramatievici, Liicheanu ori Cretilin Avramescu*** *şi odioasa lui soţie, ne-am procopsit*" (Costache Mircea, PRM, Ședința Camerei Deputaților, 26.06.2007).

[31] „*Am intitulat declarația politică de astăzi „Agronomul" și ea se dorește a fi simultan și o modalitate de protest față de una din multiplele afirmații ale domnului Emil Boc, președintele* ***aerofil*** *al Partidului Democrat. Asemenea unui avocat stagiar, care își consolidează devenirea profesională prin delegarea lui ca apărător "din oficiu",* ***cuvântologul*** *din Dealul Feleacului sare ca ars ori de câte ori trebuie să ia apărarea președintelui adevărat al partidului*" (Dumitru Bentu, PSD, Ședința Camerei Deputaților, 27.02.2007).

[32] „*Mecanismele perfecte ale* ***furtocrației*** *portocalii*" (Ion Țundrea, PC, Ședința Camerei Deputaților, 24.06.2008).

[33] „*Încerc să-l scuz, totuși, pe domnul Boc și să cred că n-a vrut să spună că devine agronom, ci* ***agrognom***" (Dumitru Bentu, PSD, Ședința Camerei Deputaților, 27.02.2007).

[34] „*Eșalonul secund al PDL-ului a realizat deja că vor pierde războiul dus împotriva poporului român. Acest lucru este dovedit de fraza următoare, sper eu profetică, adresată de către un primar PDL lui Vasile Blaga*: „***Să ai sânge în instalație, nu ca piticu', că ne ia dracu***"" (Dumitru Chiriță, PSD, Ședința Camerei Deputaților, 10.05.2011).

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

discurs adesea nepermis de agresiv și, pe de altă parte, dovedesc existența unei convergențe pragma-stilistice între grosolănie, vulgaritate și licențiozitate. Deplasată din zona ei naturală de folosire (registrele inferioare ale suburbanului), această convergență se grefează pe modelele discursului public, formal și dă naștere unui hibrid discursiv inadecvat, virulent și inoportun. Totodată, trebuie remarcat că situarea actorului politic în câmpul simbolic al intoleranței față de alte modele discursive practicate în viața politică se produce sub pretextul necesității de a rosti adevărul, însă vehemența transformă discursul într-o diatribă sterilă, simptomatică pentru lipsa de interes față de dialog și de cooperarea politică. Asemenea secvențe discursive au, de fapt, caracter parazitar întrucât reflectă alterarea solidarității și echilibrului care ar trebui să caracterizeze raportul expresie-conținut în comunicarea politică. De cele mai multe ori, aceste ipostaze ale violenței de limbaj se fixează în jurul unor teme realmente importante dar care, prin reluare și măcinare excesivă, devin simple marote discursive: falimentul politic, manipularea, corupția, conspirationismul, despotismul. Întrebuințată nechibzuit și iresponsabil, arma teribilă a violenței distruge chiar discursul care o întreține.

Ca deficiență discursivă ce trădează fracturile produse în tradiția discursului politic românesc, pătrunderea argoului în discursul parlamentar a fost deja menționată, însă am dori să insistăm asupra acestui fenomen deoarece, în opinia noastră, acesta semnalează deosebirea de calitate dintre discursul politic postcomunist românesc și uzanțele retorice și stilistice ale discursului politic de dinaintea celui de-al doilea război mondial.

Discursul politic și argoul sunt realități lingvistice care în mod obișnuit nu se intersectează decât accidental. Cuvântările oficiale ale omului politic stau, prin importanța și consecințele lor, în centrul discursului public, în vreme ce codificările argotice țin de comportamentul lingvistic al lumii de periferie. În chip simbolic, ele individualizează două tipuri umane cu statut socio-cultural și ideologic opus, *centralul*, omul ajuns în centrul puterii, și *marginalul*, individul

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

aflat la marginea societății sau considerat ca reprezentativ pentru ea. Și din perspectiva apartenenței la o anumită categorie glotonimică fiecare din cele două realități are profil distinct. Jargonul politic nu se confundă, nici din unghiul genezei, nici din punctul de vedere al funcționării, cu argourile diverselor clase și grupuri socio-culturale, deși unii autori din sfera anglo-americană sunt înclinați să descrie existența unui așa-numit *political slang* (Partridge 1954: 318). Totuși, așa cum am remarcat, omul politic își ia libertatea de a recurge la argou, deși în anumite ocazii nu s-ar cuveni să o facă.

Recursul politicienilor la argou poate fi analizat din perspectiva teoriilor receptării, ținându-se cont că: a) în plan istoric, discursul actual se dezvoltă pe fondul lipsei de modele tradiționale și durabile de comunicare politică; b) în plan politic, discursul reflectă sau ar trebui să reflecte o ideologie la care actorul politic ar trebui, în principiu, să adere, însă realitatea cuvântărilor parlamentare contrastează cu idealul unei asemenea forme de comunicare publică; c) în plan lingvistic, discursul politic actual pune în lumină dinamica relațiilor între două categorii de norme, literară și populară, supuse prefacerilor generate de dinamica vieții socio-culturale actuale.

Aceste aspecte favorizează și potențează, în discursul parlamentar actual, proprietăți ce se cuvin a fi descrise și interpretate. Materialul lingvistic cules din stenogramele ședințelor parlamentare, prin interogarea corpusului lingvistic disponibil la adresa electronică http://www.cdep.ro/pls/steno/steno.home arată că deși numărul declarațiilor și intervențiilor politice în care se apar termeni argotici este infim în raport cu totalul numeric al dezbaterilor parlamentare din 1996 (an în care s-a constituit baza de date) și până în prezent, respectivele luări de cuvânt se dovedesc semnificative în a indica renunțarea la rigorile discursului formal și solemn rostit de la tribunele Parlamentului.

Orice act discursiv este expresia umanului dat fiind că în discurs este reprezentată și organizată semiotic relația omului cu realitatea. Ființa umană cunoaște lumea în chip nemijlocit, prin trăire, gândire și acțiune. Totodată, omul își reprezintă lumea în și prin limbaj, această

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

reprezentare având caracter simbolic şi plenar. „*Cunoaşterea şi limbajul*", nota M. Foucault (2006: 152), „*sînt riguros intersectate. Ele au, în reprezentare, aceeaşi origine şi acelaşi principiu de funcţionare, se sprijină reciproc, se completează şi se critică fără încetare*". „*Cine vorbeşte „comunică" şi „se comunică". O face pentru alţii şi o face pentru el*", observa, cu îndreptăţire, T. Vianu (1968: 32), pentru a arăta că identitatea şi alteritatea nu se polarizează static, ci sunt ipostaze dinamice ale interacţiunii comunicative. Direcţia interpretativă urmată de Vianu se bucură de o tradiţie cu originea în antichitatea greacă. În *Retorica* lui Aristotel, discursivitatea este analizată ca manifestare intenţională a capacităţii omului de a se exprima şi de a exprima ceva pentru altcineva iar genurile retorice abstrase din realitatea comunicării sunt descrise din perspectiva efectelor asupra receptorului[35]. În continuitatea demersului aristotelic, analiza discursului, în general, şi a discursului politic, în particular, poate fructifica achiziţiile conceptuale şi metodologice ale *teoriei actelor de limbaj*, mai cu seamă că distincţia *enunţ constatativ – enunţ performativ* poate fi extinsă pentru a afirma existenţa a două dimensiuni discursive, *constatativă* şi *performativă*. De exemplu, dacă în discursul publicistic domină dimensiunea constatativă, deoarece finalitatea comunicării este de „*a prezenta*" ceea ce se întâmplă în lume, în discursul politic dominantă este dimensiunea performativă, întrucât scopul cuvântărilor este de „*a acţiona*". De altfel,

---

[35]„*Genurile retoricii sunt în număr de trei, atâtea câte sunt, de altfel, şi clasele de auditori ai discursurilor. Căci discursul este format din trei elemente, şi anume: cel care vorbeşte, subiectul despre care el vorbeşte şi cel căruia el îi vorbeşte, iar scopul se referă la acesta din urmă, vreau să spun auditorul.*" (Aristotel 2004: 101). Axa *emiţător* (cel care vorbeşte) – *mesaj* (subiectul) – *receptor* (cel căruia i se vorbeşte) este invocată pentru a lămuri două aspecte pragmatice fundamentale, anume intenţionalitatea şi efectele discursive. În viziunea lui Aristotel, discursul public este un act deliberat, un act orientat către celălalt, un act în şi prin care se concretizează capacitatea de a convinge. J. L. Austin (2005: 100 ş.u.) descrie în termeni asemănători *efectul perlocuţionar*: „*A spune ceva va aduce deseori, ba chiar în mod obişnuit, după sine producerea anumitor efecte asupra sentimentelor, gândurilor sau acţiunilor auditoriului sau a vorbitorului sau a altor persoane*".

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

potențialul performativ al unor specii de limbaj politic precum *sloganul*, *negocierea*, *dezbaterea*, *consultarea*, *declarația* ș.a. este dezbătut în literatura de specialitate (Sălăvăstru 2009, Zafiu 2007). Totodată, teoria actelor de limbaj oferă posibilitatea de a descrie, pe baza tipologiei propuse de J. R. Searle[36], ipostazele intenționalității în anumite genuri ale discursului politic. Dimensiunea performativă a discursului politic este pusă în evidență prin prezența constantă a enunțurilor comisive, directive, declarative şi expresive, fenomen firesc dacă se ține cont că discursul politic îndeamnă la ceva, pretinde, promite, problematizează sau susține că face ceva.

O altă direcție utilă pentru a evidenția rolurile argotismelor în luările de cuvânt ale parlamentarilor români este analiza critică a discursului, orientare care insistă asupra caracterului intențional al discursului politic în relație cu efectele cognitiv-discursive pe care ideologia și acțiunea politică le au asupra societății. Această tendință propune, prin reprezentanții săi, analiza relațiilor dintre cogniție şi discurs.

Nu în ultimul rând, trebuie amintită teoria pertinenței (Sperber/Wilson 1995, 2004), direcție pragmatică interesată să evidențieze principiul cognitiv al pertinenței, potrivit căruia facultatea de a cunoaşte tinde să fie îndreptată spre maximizarea relevanței și principiul comunicativ al pertinenței, conform căruia enunțurile creează orizonturi de pertinență optimă. Pertinența cuvântărilor parlamentare în care apar elemente argotice va fi evaluată în acord cu două proprietăți: i) pertinența este o proprietate potențială (Sperber/Wilson 2004: 608), ceea ce înseamnă că, potrivit observațiilor făcute de Black (2006: 81), un enunț este considerat pertinent dacă el generează un efect cognitiv pozitiv[37], altfel spus, dacă produce

---

[36] Prin raportare critică la clasificarea lui J. L. Austin (2005: 137-150), J. R. Searle (1979: 1-29) propune o taxonomie mai precisă a actelor ilocuționare: *asertive*, *directive*, *comisive*, *expresive* şi *declarative*.

[37] Cel mai important tip de efect cognitiv este implicația contextuală, adică o concluzie rezultată din interpretarea legăturilor dintre datele de realitate sau de limbaj

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

schimbări în universul de cunoaştere al receptorului şi ii) *pertinența este o proprietate graduală* (Sperber/Wilson 2004: 612 ș.u.), în sensul că ea este direct proporțională cu efectul cognitiv dezvoltat şi invers proporțională cu efortul de înțelegere depus de receptor. Cu alte cuvinte, cu cât efectul cognitiv al unei comunicări este mai puternic, cu atât mai mare este pertinența ei şi cu cât efortul de înțelegere este mai mare, cu atât mai mică este pertinența unui act discursiv.

Prin valorificarea unor asemenea coordonate teoretice se pot reliefa câteva proprietăți simptomatice pentru starea precară a discursului parlamentar românesc actual. Pentru a identifica şi interpreta respectivele proprietăți este, mai întâi, necesară o delimitare a conceptelor operaționale implicate în analiza materialului faptic.

În ciuda bogăției de lucrări şi a diversității de perspective ştiințifice din unghiul şi cu mijloacele cărora este interpretată discursivitatea, nu există un acord unanim între cercetători cu privire la accepțiile atribuite discursului. Sfera de cuprindere a cuvântului provoacă ambiguități amplificate de posibilitățile combinatorii ale termenului: discurs literar, ştiințific, religios, politic, metaforic, narativ etc. Fără a încerca o definire exactă, ne limităm să afirmăm că discursul politic reflectă existența şi amploarea relațiilor dintre ideologia politică, limbă şi realitate. Van Dijk (2002: 204) observă că orice discurs politic se structurează pe trei nivele (dimensiuni): nivelul de bază (al indivizilor), nivelul intermediar (al grupurilor şi instituțiilor politice) şi nivelul superior (al sistemelor politice). În nivelul de bază, al activității discursive individuale, sunt prefigurate şi nivelele superioare. Actorul politic vorbeşte în nume propriu dar îşi legitimează discursul prin apartenența la o organizație, prin promovarea unei ideologii şi acționează sau reacționează în interiorul unui sistem politic. În activitatea concretă de comunicare, raportul om – limbă – realitate este

---

aflate la dispoziția receptorului şi contextul (cadrul, situația) în care acestea apar (Black 2006: 81).

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

guvernat de solidaritatea planului cognitiv cu planul lingvistic, astfel încât orice act discursiv, ca ansamblu de enunțuri, reflectă existența unor modele cognitive constituite pe bază de reprezentări, credințe și valori colective și individuale. În cercetarea discursului politic cu mijloacele analizei critice a discursului este supusă investigației științifice legătura faptelor de limbă cu valorile, credințele și reprezentările ideologice puse în circulație de actorii politici. Prin restrângere, discursul parlamentar poate fi definit ca expresie comunicativă a activității și valorilor promovate de membrii Parlamentului. Nu trebuie să se înțeleagă de aici că orice cuvântare a unui deputat sau senator este un exemplu de discurs parlamentar. Între speciile acestui gen de discurs politic pot fi incluse declarația politică, dezbaterea, interpelarea, moțiunea, petiția, pactul politic, adică actele discursive considerate manifestări ale activității politice și a căror desfășurare este adesea reglementată.

Declarația politică - specia care ne va interesa în cele ce urmează pentru că în acest cadru discursiv își fac apariția elementele de argou - este o cuvântare relativ concisă prin care un actor politic, membru al Parlamentului, prezintă, din perspectivă și inițiativă proprii și/sau din perspectiva ori la cererea grupului politic din care face parte, reflecții și comentarii referitoare la un anumit eveniment.

Declarația politică este, cel mai adesea, o comunicare scrisă pentru a fi rostită, fapt ce o transformă într-un act discursiv ale cărui intenții și efecte sunt sau ar trebui să fie bine cântărite de creatorul mesajului. Spre deosebire de alte declarații, cum ar fi ocazionalele „reacții" și opinii mediatizate ale actorilor politici invitați să se pronunțe în legătură cu diverse întâmplări, declarațiile parlamentare au *caracter instituțional*, în sensul că ele se rostesc într-un cadru prestabilit și recunoscut ca atare (Chilton 2004: 92 ș.u.). Astfel, Regulamentul Camerei Deputaților prevede, în capitolul al treilea, articolul 188, că „*în fiecare zi de marți primele 90 de minute ale ședinței vor fi rezervate pentru declarații politice ale deputaților*", că ordinea cuvântărilor se face pe grupuri parlamentare și că „*durata intervenției nu poate depăși trei*

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

minute". Aşadar, alocuțiunile se înscriu într-un context instituționalizat care, în timp, a favorizat apariția unui ansamblu de „*formule ritualizate*" (Jakobson 1998: 53) ce evidențiază acțiunea funcției fatice[38]. Aceste schimburi de replici prin care se legitimează calitatea (deputat, senator) și apartenența politică a parlamentarului reglează accesul la cuvânt sunt guvernate de principiul politeții și evidențiază existența unui cadru de adresare solemn.

Declarația politică este *un discurs polemic*. Ca și sloganul politic (Sălăvăstru 2009: 263), ea este expresia angajării ideologic-discursive a actorilor politici. Această trăsătură este proprie aproape tuturor speciilor de discurs politic. Pe de altă parte, orientarea către receptor și potențialul perlocuționar al declarațiilor politice ilustrează *caracterul spectacular* al comunicării politice. Eficiența discursivă a actorului politic ține de valorificarea mai multor "limbaje" și a unei "regii" discursive. Daniela Rovența-Frumușani (2005: 138, 143) identifică o „*logică a spectacularului*" în comunicarea politică televizuală și dezbate, urmându-l pe E. Goffman, *dominanta dramaturgică* a discursului politic. Într-adevăr, declarațiile parlamentare ilustrează solidaritatea între verbal și non-verbal, mimica și gestul fiind uneori mai grăitoare decât vorba. Co-prezența cuvintelor și gesturilor reliefează intenționalitatea discursivă. Vestimentația, postura și replica sunt elemente esențiale ale reprezentației pe care omul politic o dă în fața publicului. De regulă, intervențiile discursive ale politicienilor sunt

---

[38] Iată exemple de elemente fatice, prin care se stabilește și se încheie contactul între protagoniștii comunicării: „Domnul Nicolae Văcăroiu: ***Invit la cuvânt, din partea Grupului parlamentar*** *al Partidului Social-Democrat, pe* ***domnul senator*** *Mihail Popescu și* ***urmează domnul senator*** *Gheorghe Funar*// Domnul Mihail Popescu: ***Domnule preşedinte, Doamnelor şi domnilor senatori*** (...)" (Ședința Senatului, 14.03.2005); „Domnul Alexandru Pereș: ***Dau cuvântul domnului senator*** *Dorel Borza, pentru a prezenta declarația politică,* ***se pregătește domnul senator*** *Titus Corlățean,* ***Grupul parlamentar*** *al Alianței politice PSD+PC.*// Domnul Dorel Constantin Vasile Borza: ***Vă mulțumesc, domnule preşedinte***" (Ședința Senatului, 29.06.2009) etc.

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

performări, puneri în act ale unor decizii rezultate din analiza unor scenarii posibile. Chiar dacă actorul politic este spontan, spontaneitatea trebuie adesea pusă pe seama unei strategii.

Orice declarație politică are *caracter expresiv*. Discursul aduce în prim-plan o atitudine sau o stare, fie ea reală ori simulată. Expresivitatea actorului politic joacă un rol important în asigurarea eficienței discursive a enunțurilor pe care el le rostește. Declarațiile sale sunt frecvent construite în jurul opozițiilor EU (noi, ai mei) – TU (voi, ai voştri), respectiv EU – EL/EA (ei, ele, ai lor), relații centrale pentru interpretarea deosebirilor între un discurs „bun" şi unul „rău". De aceea, demagogia, maniheismul şi manipularea pot fi analizate din perspectiva antitezei dintre aparență şi esență, din punctul de vedere al contrastelor dezvoltate în lumile de limbaj în care ființează „EU", „TU" şi „EL/EA". Un rol bine jucat poate face diferența între o victorie și o înfrângere politică. Se poate, aşadar, observa, fără a greşi, că discursul politic are capacitatea de a „deghiza" o realitate sau de a „plăsmui" o realitate[39]. *Caracterul disimulat* (Sălăvăstru 2009: 259) al discursului politic, în genere, şi al declarațiilor politice, în speță, trebuie judecat în raport cu situația de comunicare şi cu forța ilocuționară a luării de cuvânt. La rigoare, se poate face deosebirea între *disimulare* şi *transformare*. Prin *transformare* înțelegem că actorul politic are sau îşi ia libertatea de a chestiona validitatea spuselor adversarului şi de a configura, în folos propriu, noțiunile vehiculate de preopinent. Dat fiind că discursul politic este expresia unei ideologii (Wilson 2001: 401), se poate observa că aceleaşi fapte de limbă sunt întrebuințate de actorii politici pentru a-şi confrunta rivalii sau pentru a clama superioritatea propriei ideologii. Acest fenomen este considerat de

[39] Un exemplu de discurs politic prin care se suspendă relația *limbă - realitate* este limba de lemn. Prin raportare la afirmațiile lui Fr. Thom, Zafiu (2007: 31) notează că „*limba de lemn apare ca discurs politic fără funcție referențială, bazat pe izolarea de real; un limbaj autosuficient, deturnat de la funcția informativă, dezvoltându-şi în schimb funcția metalingvistică (de focalizare asupra codului) şi producând un discurs în care problema adevărului nici nu se mai pune*".

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

Van Dijk (2002: 208) o convertire a *cunoașterii factuale* (‘*fapte*’) în *cunoaștere evaluativă* (‘*opinii*’). Ceea ce actorii politici din Opoziție consideră a fi *fapte* (minciuna, corupția etc.) sunt interpretate ca simple *păreri* sau ca afirmații nefondate de către adversarii din formațiunile aflate la Putere. De pildă, în declarațiile politice ale unor parlamentari români, concepte precum *promisiune*, *corupție*, *minciună*[40] sunt transformate din ‘*fapte*’ în ‘*opinii*’ în funcție de polul de putere în care se află un partid într-o anumită legislatură. Totodată, trebuie observat că, spre deosebire de alte forme de discurs politic, declarația politică poate fi descrisă și ca metadiscurs (discurs despre discurs). *Caracterul*

---

[40] O constantă a discursului parlamentar actual este aceea că membrii partidelor din Opoziție își acuză colegii din partidele aflate la Putere de MINCIUNĂ, CORUPȚIE, FALSITATE și PROMISIUNI DEȘARTE, domenii noționale cu reflectare foarte bogată, așa cum rezultă din secvențele puse între paranteze pătrate și marcate cu indici tematici pentru a observa care sunt elementele constitutive ale reprezentării discursive: „*Dincolo de* [***perdelele de fum lansate permanent și sistematic de partidul de guvernământ***]MINCIUNĂ, *menite să cosmetizeze o realitate dramatică și dureroasă și să prezinte o* [***imagine externă falsă a unui partid***]FALSITATE *și a unei guvernări receptate doar ca și* [***campioni ai corupției pe glob***]CORUPȚIE, *PSD-ul,* [***partidul baronilor centrali și locali***]CORUPȚIE, *vine cu multă neruşinare să lanseze* [***un nou val de promisiuni electorale pentru apropiatele alegeri***]PROMISIUNI DEȘARTE”. (Valentin Adrian Iliescu, PD, Ședința Camerei Deputaților, 28.09.2004); „*Încă nu sunteți convinși că* [***cei din Coaliția de guvernare PNL-PD-UDMR-PC nu-și țin promisiunile***]PROMISIUNI DEȘARTE. [***Au debitat în campania electorală și au scris în Programul de guvernare numai minciuni și încă continuă să o facă***]MINCIUNI. (...) [***Baroniada Coaliției PNL-PD***]CORUPȚIE *continuă cu demiterea directorilor de școli, cu presiuni și anchete la nivelul școlilor pentru a înlocui toate persoanele din funcție cu activiști de partid PNL-PD.*” (Mihai Dumitriu, PSD, Ședința Camerei Deputaților, 8.11.2005); „[***Măștile***]FALSITATE *au fost date jos și în fața noastră se prezintă astăzi un Guvern format din PD și PSD. Așa-zișii rivali politici s-au împăcat.* [***Acuzațiile reciproce despre corupție, despre abuzuri***]CORUPȚIE, [***discursurile goale despre stânga și despre dreapta***]FALSITATE, [***jurămintele făcute în fața electoratului că nu vor colabora niciodată unii cu alții***]PROMISIUNI DEȘARTE, *toate acestea au fost uitate.*” (Călin Popescu-Tăriceanu, PNL, Ședința Comună a Camerei Deputaților și Senatului, 22.12.2008).

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

metadiscursiv poate fi profilat prin analiza deixisului şi a unor verbe *dicendi*[41], fără ca acestea să fie singurele evidenţe lingvistice prin care se poate argumenta existenţa respectivei trăsături. În economia discursului, deixisul şi verbele *dicendi* semnalează şi o altă caracteristică, *deschiderea tematică*. Declaraţia politică poate fi un comentariu despre orice. Dacă alte specii ale discursului parlamentar – *dezbaterea*, *interpelarea*, *moţiunea* - sunt, prin natura funcţiei pe care o îndeplinesc, caracterizate de constrângere tematică, declaraţia politică poate fi alcătuită în jurul oricărei teme pe care vorbitorul o consideră demnă de a fi adusă la cunoştinţa auditoriului.

Nu există încă o tipologie a declaraţiilor politice în care apar elemente argotice şi nici nu se poate realiza o clasificare riguroasă a acestora dat fiind că fiecare luare de cuvânt este un act de comunicare individual care pune în lumină competenţa şi performanţa vorbitorului, felul în care acesta se raportează la realitate. De cele mai multe ori, declaraţiile parlamentare sunt *expuneri* ale unor stări de fapt sau *comentarii* asupra unor întâmplări din realitate. În fond, aceste cuvântări pot fi deosebite din perspectiva genurilor retorice aristotelice (deliberativ, judiciar, demonstrativ). Utilul şi dăunătorul, dreptatea şi nedreptatea, lauda şi blamul sunt, în viziunea lui Aristotel (2004: 103), scopurile care permit reliefarea diferenţelor şi nu este dificil de remarcat că declaraţiile politice ale parlamentarilor ţintesc spre astfel de finalităţi.

---

[41]„*Cum altfel* ***pot să calific recenta declaraţie făcută la Paris, de preşedintele României***, *precum că, vezi Doamne, în România nu mai există corupţie la vârf*?! *Or, domnul preşedinte habar nu are ce se întâmplă în această ţară, or vrea să joace rol de fată mare*!" (Nicolae Popa, PDSR (Independent), Şedinţa Camerei Deputaţilor, 5.10.1999); „***Anul trecut, Guvernul României le promitea*** *greviştilor din sistemul de învăţământ şi studenţilor o schimbare radicală în bine a condiţiilor în care aceştia îşi desfăşoară activitatea.*" (Mihai Cristian Apostolache, PSD, Şedinţa Camerei Deputaţilor, 28.02.2006); „***Un antevorbitor făcea referire*** *la deficienţele sistemului de salarizare al bugetarilor*. ***În acelaşi sens, mă voi referi la*** „*Învăţământul, eterna cenuşăreasă*" (Mircea Costache, PRM, Şedinţa Camerei Deputaţilor, 2.05.2006) etc.

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

În funcție de scopurile urmărite de actorul politic, analiza cuvântărilor parlamentare în care apar argotisme permite conturarea câtorva tipuri a căror identitate poate fi succint sintetizată.

Declarația '***portret***' este o comunicare centrată pe un personaj. Caracterizarea este uneori aluzivă iar portretizarea urmărește identificarea unui tip uman, în genul fiziologiei sau pamfletului, dar se situează la mare distanță stilistică de înălțimea estetică a celor două tipuri de scrieri literare. Într-o asemenea declarație, recursul la argou poate fi, eventual, justificat prin prisma *efectelor de evocare* (Bally 1951/I: 203 ş.u.), adică a necesității de a configura portretul prin fapte de limbă adecvate «mediului» din care provine personajul[42].

Declarația '***narațiune***' își are originea tot în încercarea de a literaturiza realul. Născocirea unei „poveşti" a cărei funcție este de a obține simpatia amicilor politici, prin ridiculizarea adversarilor, nu depăşeşte anvergura faptului banal a cărui importanță este, ca şi în presa actuală, amplificată prin senzaționalul de limbaj (Zafiu 2001: 25 ş.u.). În acest context discursiv, argoul funcționează ca adjuvant ce întăreşte situarea rivalilor politici într-o lumină negativă[43].

---

[42]*„Nae este deputat. Curățel și frumuşel. Şmecher şi plin de bani. Şi* ***plin de tupeu****. Şi de* ***fițe****. Unde este un ban de împărțit, hop şi el. Că aşa se păstrează mandatul, cu bani mulți. (...) Pe la Parlament vine "mai răruț, că-i mai drăguț". Şi atunci doar ca să mai facă* ***o combinație*** *politică, o afacere,* ***un şmen****. Sau să-şi ia salariul de barosan. (...) nu greşim dacă îi spunem Nae polivalentu' sau Nae deputatu', Nae antreprenoru', Nae distribuitoru', Nae* ***combinatoru****', Nae vidanjoru' şi, nu în ultimul rând, Nae agentu' imobiliar*." (Valentin Adrian Iliescu, PD, Şedința Camerei Deputaților, 11.11.2007). Portretizarea satirică a parlamentarului corupt ilustrează dorința emițătorului de a fi original, de a impune un stil individual, însă aglomerarea de mărci ale ironiei (diminutivarea peiorativă, argotismele, repetiția enumerativă) alterează pertinența comunicării. În discursul parlamentar, imitarea modelelor literare şi publicistice nu este decât rareori o strategie eficientă de generare a unor prefaceri durabile în orizontul de aşteptare al receptorului.

[43] *„Totul a decurs fără cusur, iar după vot* ***băieții*** *cu papioane jubilau, broscoii cântau iar țânțarii de baltă roiau în jurul domnului Patriciu, deranjați doar de*

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

Declarația '***reproș***' este o luare de cuvânt prin care autorul își admonestează adversarii. Unele secvențe discursive accentuează rolul de paznic al bunelor obiceiuri pe care și-l asumă emițătorul, iar argotismele funcționează ca elemente de contrast prin care se semnalează abaterea de la exigențele comunicării publice[44]. O altă formă de manifestare a atitudinii de respingere sau de adeziune față de spusele sau de acțiunile cuiva este *declarația* '***în ramă***', prin care vorbitorul transpune în stil direct considerațiile, reale sau presupuse, ale unui adversar, cu scopul de a accentua diferențele între modelul pozitiv (personal sau de grup) și cel negativ (individual sau colectiv), aspect ce confirmă validitatea modelului propus de Van Dijk. În acest tipar discursiv, elementele de argou funcționează aproape invariabil ca mărci descriptive[45] (Irimia 1999: 68).

Declarația '***metadiscurs***' se deosebește de *declarația 'în ramă'* prin faptul că actorul politic recurge nemijlocit la argou, nu prin citare

---

supramotivatul Tăriceanu. A doua zi, la propunerea înțeleptului Chiuariu, prin ordonanță de urgență, miniștrii penali au desființat comisia unde se duceau miniștrii înainte de "***mititica***". (Cornel Știrbeț, PD-L, Ședința Camerei Deputaților, 16.10.2007).

[44] *„actuala moțiune este culmea demagogiei și nepriceperii. Într-un limbaj trivial, jignind pe toată lumea - de la aleși locali la manageri de societăți - într-o devălmășie de nedescris deseori, citind textul, m-am întrebat dacă nu cumva este o ciornă pentru un extemporal la școala românească despre limbajul impropriu dialogului parlamentar sau poate schița unei viitoare melodii a BUG Mafia. Le recomand următoarele cuvinte omise:* ***mangleală***, ***abureală***, ***țeapă***, ***mișto*** *și așa mai departe. Astfel, textul devine excepțional, prin caracterul său suburban în cadrul luptei politice.*" (Valeriu Ștefan Zgonea, PSD, Ședința Camerei Deputaților, 19.03.2002).

[45] *„în timp ce* [***Guvernul Boc muncește***]MODEL POZITIV COLECTIV, [***liderii social-democrați se preocupă doar de campania electorală***]MODEL NEGATIV COLECTIV (...). *Aceștia din urmă și-au găsit și* [***un purtător de cuvânt pe măsură: Radu Mazăre***]MODEL NEGATIV INDIVIDUAL. *Iată comentariul elevat al acestuia în legătură cu Programul* "Prima casă": [«*A venit Boc cu* ***vrăjeala*** *asta. Păi cum să îl las eu pe Pogea, când am jumătate de guvern, să facă* ***bagabonțeala*** *asta? Ăștia cum ajung miniștri de finanțe, cum sunt deștepți*»]STIL DIRECT." (Dorel Constantin Vasile Borza, PD-L, Ședința Senatului, 29.06.2009).

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

sau parafrazare, şi explică auditoriului înțelesurile argotismelor[46]. Spre deosebire de tipurile mai sus menționate, declarațiile sau secvențele metadiscursive reflectă nu doar performanța comunicativă a vorbitorului ci şi competența sa comunicativă, cunoaşterea asupra codului utilizat. În acest caz, elementul argotic apare în discurs ca element asumat, întrebuințat cu „naturalețe", nu ca artificiu[47] prin care se urmăreşte obținerea unui efect perlocuționar.

Declarația '***invectivă***' este expresia discursivă a agresivității. Din punct de vedere macrostructural, aceasta este adesea organizată în jurul unor marote discursive care se concretizează în formule-clişeu reprezentative pentru aspecte tematice precum falimentul politic, manipularea prin presă, corupția, conspirationismul, despotismul administrativ[48] etc. Acest tip de declarație ilustrează situarea actorului politic în câmpul intoleranței față de alte modele discursive din sfera politică. Sub aparența necesității de a rosti adevărul, invectiva devine o diatribă ce evidențiază lipsa dialogului şi a cooperării. Din punct de vedere microstructural, declarația 'invectivă' este frecvent constituită din tirade[49] care accentuează contrastul dintre prolixitatea din planul

---

[46] „*Tot ce vedem în aceste zile la televizor, parcă vrea să ne convingă că suntem o țară de - am să vă rog să-mi scuzați limbajul neacademic - de* "***botaniști***", *adică cei care în limbaj de cartier* "***pun botul***", *care cred tot ce li se spune, care cred tot ce li se arată, fără să judece cu propria lor minte.*" (Constanța Ionica Popescu, PC, Şedința Camerei Deputaților, 16.10.2007).

[47] Termenul *artificiu* este întrebuințat cu o valorare asemănătoare celei date de Iordan (1975: 12): „*stilul este, într-o largă măsură, un produs* ***voit, căutat, artificial***".

[48] „*Ajungând membri ai Uniunii, cu palate țigănești, cu vilele din furat, cu o țară devastată de corupție, cu alegeri furate, cu televiziuni mafiote, cu instituții maneliste, suspiciunea că edificiul european s-a degradat, iar aderarea noastră e doar perdeaua de fum care ascunde marele jaf național post-decembrist nu va mai fi o simplă prezumție, ci atestarea unui crud adevăr*". (Costache Mircea, PRM, Şedința Camerei Deputaților, 20.06.2006).

[49] „*Vor triumfa deplin sforarii, buticarii, borduriştii, asfaltatorii, traficanții de energie și toți șmecherii, gunoierii pe bani publici, aviarii și toți* ***șmenarii****, cocotele și marionetele*

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

expresiei și sărăcia de conținut a comunicării. În termenii teoriei pertinenței, asemenea secvențe nu generează efecte cognitive pozitive durabile, așa cum, probabil, crede emițătorul. Dimpotrivă, ele supun receptorul unei avalanșe de cuvinte care determină creșterea efortului de înțelegere a cuvântării și, o dată cu aceasta, diminuarea relevanței ei. Acumularea prin enumerare[50] și acumularea prin echivalență[51] sunt realizările sintagmatice dominante prin care se suprimă pertinența luării de cuvânt. Excesul de structuri nominale aflate în relații sintactice de coordonare și juxtapunere este parazitar întrucât reflectă alterarea solidarității între economia expresiei și cea a conținutului. Asumându-ne perspectiva analizei critice a discursului, observăm că tiradele vizează legitimarea maniheistă. Celălalt, fie acesta un individ sau un grup, devine exponent al Răului iar Eul și apropiații săi se erijează în protectori ai Binelui. Forța ilocuționară a legitimării maniheiste se concretizează în abundența de directive[52], expresive[53] și declarative[54]. În

---

din societatea servilă." (Costache Mircea, PRM, Ședința Camerei Deputaților, 26.06.2007).

[50] „*Așteptăm lista celor 3000 de multimiliardari în lei, a celor 300 de mii de mari proprietari de palate vile, hoteluri, limuzine, pontoane, iahturi etc. și a celor 3 milioane de șpăgari, de magistrați, polițiști, cămătari, proxeneți, traficanți de alcool, funcționari guvernamentali, patroni de cazinouri, și în general, de infractori care acumulează averi mobiliare și imobiliare colosale care repatriază valuta, sau o țin în locuri tăinuite și nu plătesc un leu la Statul Român, nici măcar curentul electric*." (Costache Mircea, PRM, Ședința Camerei Deputaților, 18.11.2003).

[51] „*Demagogia, populismul ieftin, falsul și minciuna fac din aceste personaje dornice de putere niște "**păcălici**" fără vlagă, niște Pinocchio în politica românească, victime sigure ale cutremurelor ce-i așteaptă*." (Petre Posea, PSD, Ședința Camerei Deputaților, 25.11.2003).

[52] „[*Adresez un îndemn colegial adevăraților liberali botoșăneni*]BINELE: [*feriți-vă de jigodii, căci acestea nu au discernământ, necunoscând limita bunului simț și a omeniei!*"]RĂUL." (Liviu Câmpanu, PNL, Ședința Camerei Deputaților, 7.11.2006)

[53] „*Aproape că mi se face din nou frică să mai trăiesc* [*în România hidoșită de boci, cocoși, videni, sulfine, manțoci și toată fauna oligarhilor veritabili*]RĂUL *îmbogățiți din*

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

asemenea contexte lingvistice, elementul argotic este întrebuințat pentru potențialul său peiorativ și pentru capacitatea sa de a intensifica stilistic tematica discursivă aleasă.

Declarația 'invectivă' este expresia atacului fățiș care calomniază. Tehnicile de atac variază în funcție de temă și de scopul cuvântării, cele mai întâlnite strategii fiind: a) agresarea numelui, b) recursul la porecle și supranume, c) insulta, d) monologul dramatizat și e) aluzia obscenă. Așadar, recursul la argou relevă existența unei convergențe expresive ce se stabilește între obscenitate, vulgaritate și familiaritate, însă aceasta este deplasată din zona ei de manifestare naturală, limbajul suburban, și grefată pe modelele discursive ale registrului formal. O asemenea transmutație generează un hibrid inadecvat atât în raport cu norma literară, refractară la infuzia de elemente ale periferiei lingvistice, cât și cu norma populară, a cărei identitate nu se întemeiază pe încălcarea abuzivă a tabuurilor comunicative.

Recursul parlamentarilor la argou este sporadic, dar reprezintă o tendință aflată în expansiune. Comparativ cu perioada 1996-2000, în legislaturile următoare se remarcă creșterea numărului de argotisme folosite în declarații politice. Pătrunderea argoului în discursul politic poate fi interpretată nu doar ca efect al educației fragile de care dau dovadă unii dintre actorii politici, ci și ca rezultat al tabloidizării, proces de diminuare a rigorilor comunicării publice, mai cu seamă în mass-media românească. Argotismele care apar în discursul parlamentar sunt fapte de limbă din stratul argotic comun. Ele sunt cunoscute unui număr însemnat de vorbitori și se întrebuințează adesea și în presă, fapt

---

banii [*noștri*]BINELE, *care fabrică în uzina DNA dosare* [*celor care nu au* ***ciocu mic***]BINELE, *la fel ca în vremurile cele mai negre ale dejismului*" (Ioan Țundrea, PC; Ședința Camerei Deputaților, 25.09.2007).

[54] „*Să fie clar, parteneriatul strategic cu America a fost moștenit și nu inaugurat de domnul președinte Băsescu cu ocazia recentei sale vizite acolo, indiferent ce pretind și susțin generalul Pacepa și alți* ***agarici*** *și aplaudaci.*" (Mihail Popescu, PSD, Ședința Senatului, 14.03.2005).

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

ce întărește observația potrivit căreia declarațiile politice ale unor parlamentari români mimează discursul publicistic de opinie[55].

Domeniile noționale mai bine reprezentate în discursul parlamentar contemporan sunt: 1) INFRACȚIONALITATEA (FURTUL și CORUPȚIA, în special): *cașcaval*[56] 'bani', *ciordeală*[57] 'furt', *combinație*[58] 'afacere ilicită', *a lua dreptul*[59] 'a primi foloase necuvenite', *mangleală*[60] 'furt', *mititica*[61] 'închisoare', *mînărie*[62] 'escrocherie', *pîrnaie*[63] 'închisoare', *șmen*[64] 'escrocherie'; 2) DISCURSIVITATEA „GOALĂ":

---

[55] Rodica Zafiu, „Declarații", *România literară*, anul XXXIX, nr. 50, 2006.

[56] „*Problema este că domnul Borbely e cam uituc. A uitat că de vreo 20 de ani stă prin Parlament, că a fost alți câțiva ani prin diverse ministere, că a împărțit și a tăiat* ***cașcavalul***" (Mihai Doru Oprișcan, PDL, Ședința Camerei Deputaților, 5.05.2009).

[57] Ședința Senatului, 2.06.2005.

[58] „*România 2007 continuă neabătut drumul deschis în 1989 spre locul I în Europa la corupție, spre locuri fruntașe la acumulare de averi prin* ***combinații****, sforării și practici antisociale*" (Costache Mircea, PRM, Ședința Camerei Deputaților, 9.10.2007).

[59] „*Adrian Năstase, profesor de drept, care drept l-a ajutat să-și ia „****dreptul****" de peste tot*" (Costache Mircea, PRM, Ședința Camerei Deputaților, 2.05.2006).

[60] „*Ca să repun adevărul în drepturile lui istorice, eu l-am citat pe primarul „care este" de la sectorul 5, pentru a ilustra și pentru înțelegerea colegilor mei, atunci când am prezentat opinia mea. Într-adevăr, respectuos, este o* ***mangleală***" (Sorin Mircea Oprescu, PSD, Ședința Senatului, 2.06.2005).

[61] „*prin ordonanță de urgență, miniștrii penali au desființat comisia unde se duceau miniștrii înainte de „****mititica****""* (Cornel Știrbeț, Independent, Ședința Camerei Deputaților, 16.10.2007).

[62] „*aici este vorba de o* ***mânărie****, toată această privatizare, s-a uitat să se spună că a luat un investitor străin la S.C. Agropower*" (Mihail Lupoi, PRM, Ședința Senatului, 8.09.2003).

[63] „*Vă mai amintiți cât a stat la* ***pârnaie*** *Ioan Stoica, CARITAS, sau Marcel Ivan, cel condamnat în procesul Credit-Banc*?" (Grigore Emil Rădulescu, PRM, Ședința Camerei Deputaților, 4.06.2002).

[64] „*S-a vorbit aici despre nepricepuți și* ***șmenuri*** *și-mi pare tare rău că asemenea vorbe își fac locul sub cupola Parlamentului*" (Ecaterina Andronescu, PSD, Ședința Camerei Deputaților, 23.06.2009).

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

abureală[65] 'vorbărie înșelătoare', *caterincă*[66] 'bătaie de joc', *ciocu' mic*[67] 'tăcere!', *a pune botul*[68] 'a crede ceva neadevărat', *vrăjeală*[69] 'vorbărie înșelătoare' și 3) TIPURILE UMANE: *agarici*[70] 'individ lipsit de personalitate', *botanist*[71] 'credul', *combinator*[72] 'traficant', *jupân*[73] 'șmecher', *machitor*[74] 'bețiv', *mardeiaș*[75] 'bătăuș', *șmenar*[76] 'escroc'. Tot

---

[65] „*Prăbușirea economiei reale (...) a determinat Guvernul să pună pe piață, „așa pentru* ***abureala*** *opiniei publice", cum îi place să se exprime unui anume important responsabil guvernamental, Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 24/1998 privind regimul zonelor defavorizate*" (Gheorghe Ana, PDSR, Ședința Camerei Deputaților, 20.04.1999).

[66] „***Caterincă*** *și mult fum sau povestea din spatele telenovelei*" (Emil Radu Moldovan, PSD, Ședința Camerei Deputaților, 7.03.2006).

[67] Vezi supra, Ioan Țundrea, PC; Ședința Camerei Deputaților, 25.09.2007.

[68] „*Vreau să fie clar:* ***nu pun botul*** *la declarațiile făcute presei de protagoniștii filmului;* ***nu pun botul*** *nici să-i cred vinovați și nici nevinovați pe cei doi, dar* ***nu pun botul*** *nici să cred că difuzarea casetei a avut la bază un demers strict jurnalistic*" (Constanța Ionica Popescu, PC, Ședința Camerei Deputaților, 16.10.2007).

[69] „***Vrăjeala*** *"boc"-ănită a... unicameralului*" (Emilian Valentin Frâncu, PNL, Ședința Camerei Deputaților, 23.09.2008).

[70] Vezi supra, Mihail Popescu, PSD, Ședința Senatului, 14.03.2005.

[71] Vezi supra, Constanța Ionica Popescu, PC, Ședința Camerei Deputaților, 16.10.2007.

[72] Vezi supraValentin Adrian Iliescu, PD, Ședința Camerei Deputaților, 11.11.2007.

[73] „*Baronii roșii au devenit* ***jupâni*** *portocalii*" (Horea Dorin Uioreanu, PNL, Ședința Camerei Deputaților, 24.06.2008).

[74] „*Atunci, vă întreb încă o dată: cum pot eu fi "k.g.b.-istă", "comunistă", "****machitoare*** *bolșevică"?*" (Leonida Lari-Iorga, Independentă, Ședința Camerei Deputaților, 7.03.2006).

[75] „*Adrian Năstase îi supără grozav pe "băieții-de-băieți" ai politicii românești, pe* ***mardeiașii*** *cuvintelor șuierate cu zgomote de "birds- park", pe aceia care sărută continuu poporul pe creștet, rugându-se ca Sf. Vineri să le mai păsuiască o clipă apropierea funiei de lat."* (Cristian Sandache, PSD, Ședința Camerei Deputaților, 19.09.2002).

[76] „*Bișnițarii sunt băieți simpatici, accesați la nevoie de mulți dintre concetățenii noștri. Șmecherii,* ***șmenarii****, interlopii sfârșesc prin a fi respectați*" (Ioan Chelaru, PSD, Ședința Senatului, 2.03.2009).

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

în legătură cu sfera relațiilor interumane trebuie puse și cuvinte și locuțiuni argotice precum *a da cu flit/ a flitui*[77] 'a alunga', *la plesneală*[78] 'din întâmplare', *pe bune*[79] 'într-adevăr', *pe șest*[80] 'pe tăcute', 'pe ascuns' ș.a.

În declarațiile politice concepute pentru a fi rostite de la tribuna Parlamentului, elementele de argou îndeplinesc roluri discursive demne de menționat. Cea mai importantă este *funcția de caracterizare*, argoul fiind întrebuințat pentru a califica atitudini și comportamente umane, acțiuni, stări de fapt, situații. Întrucât orice argou oglindește mentalitatea grupului de vorbitori în sânul căruia este întrebuințat cu naturalețe și spontaneitate, viziunea depreciativă asupra lumii specifică argotizanților corespunde moravurilor, reacțiilor și felului de a fi al acestora. Cu alte cuvinte, limbajul nu face decât să reflecte condițiile de viață ale comunităților de argotizanți precum și modul în care realitățile vieții cotidiene se răsfrâng în conștiința vorbitorilor (Guiraud 1956: 46-47). Disprețul, ironia, invectiva, sarcasmul și ura sunt solidare cu sensurile unor argotisme, iar astfel de note subiective pun în evidență atât spiritul popular cât și condițiile vitrege de viață ale argotizanților (*idem*). Prin urmare, unele cuvinte argotice pot fi simțite ca având o mare forță expresivă, ceea ce le face apte să-și părăsească matca firească de existență și de uz, din momentul adoptării lor în alte sfere de discurs:

---

[77] „*Guvernul României, care trebuie să susțină eforturile de integrare ale României în 2007,* ***dă cu flit*** *- scuzați cuvântul, dar este la modă printre guvernanți...*" (Anghel Stanciu, PSD, Ședința Camerei Deputaților, 20.06.2006).

[78] „*Muncitorii sunt convinși că, dacă autoritățile vor insista ca plățile să se facă într-un singur an, activele întreprinderii vor fi vândute "****la plesneală****". Este chiar termenul pe care l-au folosit salariații în discuțiile cu prefectul de Iași*" (Vasile Mocanu, PSD, Ședința Camerei Deputaților, 30.09.2008).

[79] „*Domnul ministru Crin Antonescu a luptat cu mine pentru eradicarea blaturilor din fotbalul românesc.* ***Pe bune****! Iar acum vrea să facă blaturi în Parlament.*" (Dumitru Dragomir, PRM, Ședința Camerei Deputaților, 7.03.2006).

[80] „*se poate demonstra cu ușurință că cineva realizează un genocid* ***pe șest****, voalat*" (Emil Teodor Popescu, Ședința Camerei Deputaților, 3.07.1997).

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

literatură, muzică, publicistică, publicitate etc. Sub presiunea tiparelor discursive ale limbajului gazetăresc, în care argoul este astăzi o prezență constantă, parlamentarii împrumută argotisme și le întrebuințează în propriile creații discursive, dar scapă din vedere că argoul este inadecvat în discursul politic, datorită „distanțelor" ideologice și socio-culturale dintre cele două realități lingvistice. Consecințele acestei inadecvări, care pe alocuri capătă anvergura unui abuz, sunt evidente. Discursul omului politic devine inept, vehement, exploziv prin formă, însă firav în conținut și cu pertinență scăzută sau nulă. În cazurile extreme de inadecvare, prezența argoului poate semnala existența unui discurs patologic. Actorul politic ignoră orice limită și dă frâu liber unor izbucniri de ostilitate care nu pot fi înțelese nici ca pamflet, nici ca discurs rațional: „*De ce sunt ei pentru votul uninominal? Simplu: pentru că așa dispare pragul și pot intra în Parlament din nou prin efracție cu ajutorul trustului de presă propriu, televiziune, radio, ziar, și al banilor de furat din care se pot distribui din belșug* ***genocid***[81]*, zahăr, ulei, bere, mici și altele de-ale gurii, încât șatra asta chiar crede că poate prosti lumea la infinit*" (Costache Mircea, PRM, Ședința Camerei Deputaților, 19.04.2005).

O a doua funcție importantă actualizată prin prezența argotismelor în cuvântările politice este *funcția de evocare*. Cuvintele au capacitatea de a evoca ceea ce ele simbolizează. Limbaj prin excelență urban, argoul își evocă mediul de origine atunci când este dislocat din aria sa obișnuită de manifestare și se grefează în țesătura altor tipuri de discurs. Fenomenul, teoretizat de lingvistul elvețian Charles Bally, are evidente virtuți estetice, mai cu seamă în cazul creațiilor literare, însă pe terenul vieții și comunicării politice el determină apariția unor „*texte foarte discutabile estetic, moral și intelectual, de un desăvârșit prost-gust*"[82].

---

[81] Sensul acestui termen argotic este 'băutură alcoolică de proastă calitate'. Pentru detalii, vezi Zafiu 2010: 238.

[82] Rodica Zafiu, „Declarații", *România literară*, anul XXXIX, nr. 50, 2006.

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)

Din perspectiva teoriei pertinenței, se observă că declarațiile politice infuzate cu termeni argotici au un grad scăzut și foarte scăzut de pertinență întrucât nu generează efecte cognitive durabile. Dimpotrivă, exemplele analizate sugerează că declarațiile sunt realizări șablonarde, previzibile și ineficiente. În termeni simbolici, s-ar putea specula că întrebuințarea argoului în discursul politic reflectă „adolescența" limbajului politic românesc cu tot ceea ce decurge de aici: lipsă de maturitate, afectare, agresivitate și apel exagerat la emoție, în defavoarea rațiunii.

BDD-B4-03 © 2013 Editura Junimea
Provided by Diacronia.ro for IP 18.221.239.148 (2024-04-26 00:55:22 UTC)